

فرضیه (Hypotheses)

پژوهشگر پس از آن که مسئله پژوهش را برای خود روشن کرد، پاسخی را به عنوان فرضیه تحقیق بیان می کند. فرضیه، پاسخی بخردانه، احتمالی و موقت به سوال پژوهشی است که در مراحل بعدی تحقیق، درستی یا نادرستی آن مورد آزمایش قرار می گیرد (شریفی، ۱۳۸۰، ۲۳ نقل در تقی زاده ۱۳۸۶ ص ۱۶).

به عبارت دیگر، فرضیه حدس بخردانه ای درباره رابطه دو یا چند متغیر است که به صورت جمله ای خبری بیان شده و نشانگر نتایج مورد انتظار است (مقیم، ۱۳۸۳، ۲۲). دربیانی دیگر، فرضیه حدسی است زیرکانه و علمی که باید به کمک واقعیات (داده ها) مورد بررسی قرار گرفته و سپس تایید یا رد گردد. (نگهبان، ۱۳۸۴، ۶ نقل در تقی زاده، ۱۳۸۶، ۱۶).

- تفاوت فرضیه و نظریه چیست؟
- نظریه و قوانین عمدتاً مشتمل بر قضایای کلی و عمومی هستند و به مورد خاصی تعلق ندارند و می توانند مصادیق زیادی داشته باشند. در حالی که فرضیه حالت کلی ندارد و مختص مساله تحقیق است که از قضایای کلی ناشی می شود ولی در یک قلمرو خاص شکل میگیرد.

گاهی اوقات از یک فرمول برای بیان فرضیه استفاده می شود، بدین شکل که: "اگر چنین و چنان

رخ دهد چنین و چنان خواهد شد"

بیان فرضیه :

- در هنگام بیان فرضیه محقق به بررسی روابط بین متغیرها می پردازد. به طور متداول این بیان به سه شکل صورت خواهد گرفت : الف : بررسی رابطه علت و معلولی بین دو یا چند متغیر (تاثیر عامل هوش در پیشرفت تحصیلی) ب: بررسی همبستگی و شدت آن بین دو یا چند متغیر (بررسی همبستگی مشکلات روانی و گرایش به اعتیاد) ج: بررسی و مقایسه میزان تفاوت تاثیر یک یا چند متغیر بر یک یا چند متغیر(. مانند تفاوت تاثیر دو روش تدریس بر شاگردان).

انواع فرضیه در تحقیقات همبستگی و تجربی :

این فرضیه ها به دو نوع تقسیم میشود:

فرضیه تحقیق (H1) و فرضیه صفر (H0)

فرضیه تحقیق از احتمال وجود رابطه یا اثر و یا تفاوت بین متغیرها خبر میدهد این فرضیه ها به دو نوع جهت دار و بدون جهت تقسیم می شود .

فرضیه صفر که به فرضیه آماری یا پوچ نیز موسوم است وجود رابطه ،اثر یا تفاوت بین متغیرها را رد کرده و انکار میکند .

مثال :

الف : فرضیه تحقیق (H_1) دو نوع می باشد ۱- فرضیه جهت دار و ۲- فرضیه تحقیق بدون جهت

۱- فرضیه تحقیق جهت دار : به نظر می رسد کارایی معلمان آموزش دیده بیشتر از معلمان آموزش ندیده است.

۲- فرضیه تحقیق بدون جهت: به نظر می رسد بین آموزش معلمان و کارایی آنها رابطه وجود دارد.

ب : فرضیه صفر (H_0) در همین مثال: به نظر می رسد بین کارآیی معلمان آموزش دیده و آموزش ندیده رابطه ای وجود ندارد.

اگرچه محقق فرضیه تحقیق را مطرح می کند و درصدد آزمایش آن است، پس از گردآوری اطلاعات و داده ها و طبقه بندی آن ها عملافرضیه صفر را مورد آزمایش قرار می دهد. زیرا روش های آماری تجزیه و تحلیل داده ها قادر به آزمون فرضیه صفر می باشند. در صورتی که فرض صفر رد شود آنگاه فرضیه تحقیق مورد تایید است . اما وقتی فرض صفر رد نشود گواه بر این است که داده های نمونه گواه کافی برای رد فرض صفر بدست نمی دهند و آزمون بی نتیجه می ماند . پیشنهاد می شود در صورت تاکید بر نتیجه گیری باید نمونه بیشتری مورد بررسی قرار بگیرد.

ویژگیهای یک فرضیه خوب:

۱- فرضیه باید قدرت تبیین حقایق را داشته باشد.

۲- فرضیه باید بتواند پاسخ مساله تحقیق را بدهد

دکتر محمد حسن حدادی - روش تحقیق پیشرفته - کارشناسی ارشد - مدیریت بازرگانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین المللی جلفا

www.kenareh-gostre-aras.com

۳- فرضیه باید قابلیت حذف حقایق نامرتبط با مساله تحقیق را داشته باشد

۴- فرضیه باید شفاف، ساده، و قابل فهم باشد.

۵- فرضیه باید قابلیت آزمون را داشته باشد.

۶- فرضیه نباید با حقایق و قوانین مسلم و اصول علمی تایید شده مغایرت داشته باشد .

۷- فرضیه نباید از واژه ها و مفاهیم ارزشی استفاده کند .

۸- فرضیه باید به مطالعه و پژوهش جهت بدهد.

۹- باید به صورت جمله خبری باشد.

۱۰- فرضیه ها باید مختص مساله تحقیق باشند

۱۱- باید بین فرضیه ها و سوالهای ویژه تناظر صوری و محتوایی وجود داشته باشد؛

منظور از تناظر صوری این است که : اولاً : به تعداد سوالهای فرعی ،فرضیه تدوین شود.ثانیا : هر

فرضیه در مقابل سوال مربوط به آن قرار گیرد.

تفاوت سوال و فرضیه تحقیق

راهنمای تدوین فرضیه تحقیق

بازهم لازم به تذکر است هر تحقیقی نیازمند فرضیه نویسی نیست. با این وجود در هر مطالعه شما با یکی از این دو حالت سروکار دارید: بررسی وضعیت یک پدیده خاص یا بررسی رابطه میان دو یا چند پدیده. در حالت نخست که شما یک پدیده را بررسی می کنید نوشتن فرضیه بسیار ساده است. فرضیه اصلی شما پیرامون همان سازه اصلی است که مطرح کرده اید و فرضیه های فرعی نیز بر ابعاد آن سازه اصلی دلالت دارد. برای مثال شما می خواهید در زمینه سنجش موفقیت عملکرد هوش تجاری در سازمان مطالعه کنید. سازه اصلی مطالعه هوش تجاری است و براساس ادبیات پژوهش ابعاد موفقیت هوش تجاری براساس جنبه فنی و مدیریتی قابل بررسی است. دقت کنید این ابعاد باید با مطالعه ژرف ادبیات پژوهش یا مصاحبه های ساختارمند با خبرگان حوزه شناسائی شود. در این صورت فرضیه ها به صورت زیر تنظیم می شود:

فرضیه اصلی

هوش تجاری در سازمان نمونه با موفقیت اجرا شده است.

فرضیه های فرعی

هوش تجاری از جنبه مدیریتی در سازمان نمونه با موفقیت اجرا شده است.

هوش تجاری از جنبه فنی در سازمان نمونه با موفقیت اجرا شده است .

حالت دوم زمانی است که شما می خواهید رابطه دو متغیر را بررسی کنید . برای مثال می خواهید رابطه ارزیابی عملکرد با بهسازی نیروی انسانی را بررسی کنید. در بیان فرضیه های فرعی اثر ارزیابی عملکرد را بر عوامل موجد بهبود نیروی انسانی بررسی کنید. برای این کار لازم است عوامل مولفه های بهبود نیروی انسانی را شناسائی کنید. شناسائی مولفه های بهبود نیروی انسانی براساس ادبیات پژوهش و مطالعات انجام شده پیشین صورت می گیرد. برای نمونه رضایت، انگیزش و خلاقیت به عنوان ابعاد بهسازی نیروی انسانی در نظر گرفته شده است. براساس این مطالعات می توان مولفه های بهبود و بهسازی نیروی انسانی را شناسائی کرد . در بیان فرضیه های پژوهش ابتدا باید فرضیه اصلی را به صورت زیر بیان کنید:

فرضیه اصلی:

ارزیابی عملکرد در سازمان مورد مطالعه بر بهسازی نیروی انسانی تاثیر دارد.

فرضیه های فرعی:

ارزیابی عملکرد در سازمان مورد مطالعه بر انگیزش نیروی انسانی تاثیر دارد.

ارزیابی عملکرد در سازمان مورد مطالعه بر رضایت نیروی انسانی تاثیر دارد.

ارزیابی عملکرد در سازمان مورد مطالعه بر خلاقیت نیروی انسانی تاثیر دارد.

دکتر محمد حسن حدادی - روش تحقیق پیشرفته - کارشناسی ارشد - مدیریت بازرگانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین المللی جلفا

بسیاری از تحقیقات مبتنی بر فنون تحقیق در عملیات و تصمیم گیری چندمعیاره به فرضیه نیازی ندارند.

این مطلب را همواره به خاطر داشته باشید.